

Якса Н.В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 276-288.

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Аналіз сучасної соціокультурної ситуації засвідчує, що в Україні відбувається складний і суперечливий процес національного відродження, який потребує уважного підходу до осмислення історичних, політичних, соціальних етнокультурних факторів, що визначають особливості культурно-освітнього життя держави загалом та її окремих регіонів; стає необхідним створення і налагодження конкретного механізму, у якому б етнічна самосвідомість виступала каталізатором не стільки усвідомлення причетності до рідної етнічної культури, скільки розуміння її значущості в консолідації української політичної нації, у формуванні її національно-державних інтересів.

Аналіз наукових джерел вітчизняної педагогіки засвідчує, що в теорії та практиці професійної освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації професійної підготовки майбутніх учителів до міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Крім того, виявлено провідні тенденції в цій сфері, визначено наукові підходи та парадигми.

Сучасні тенденції полікультурної підготовки майбутніх педагогів досліджують як вітчизняні дослідники (І.Д. Бех, О.В. Дубовік, І.Ф. Лощенова, О.В. Сухомлинська), так і зарубіжні (П. Вебер, О.Н. Джуринський, В. Міттер, Т. Рюлькер). Культурознавчі аспекти підготовки майбутніх учителів розглядають О.В. Волошина, І.А. Зязюн, М.П. Лещенко, О.П. Рудницька, Т.В. Іванова.

Попри всю безсумнівну наукову і практичну значущість вказаних досліджень, їх важливість у розв'язанні актуальних проблем педагогічної науки, сьогодні відсутній цілісний науково обґрунтований підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів для організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу в полікультурному просторі. У процесі розв'язання цієї проблеми виникає ряд суперечностей, серед них найбільш суттєвими є такі:

між орієнтацією класичного університету на фундаментальне загальнокультурне, полікультурне знання і нереалізованістю його в професійно-педагогічній діяльності;

між нагальною потребою формування в майбутніх учителів основ міжкультурної взаємодії і неадекватними можливостями сучасної системи освіти;

між необхідністю організації освітнього процесу в дусі діалогу культур і недостатньою розробленістю міжкультурної складової в професійній підготовці вчителя;

між потребою в міжкультурній толерантній взаємодії суб'єктів освітнього процесу і недостатньою розробкою її в науково-теоретичному та методичному аспектах.

Відповідно, актуальність проблеми, її недостатня розробленість і вимоги педагогічної практики зумовили вибір завдання нашої статті, яке полягає в окресленні концепції психолого-педагогічних основ полікультурного підходу до особистості й діяльності вчителя.

Провідна ідея нашої концепції ґрунтується на розгляді професійної підготовки майбутніх учителів до взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах окремого регіону як автономного соціокультурного загальнопедагогічного феномену з усіма якостями системи (цілями, принципами, функціями, структурою, змістом) на основних засадах концепції сталого розвитку. Дослідження визначеного феномену потребує врахування світових глобалізаційних та інтеграційних процесів розвитку теорії і практики педагогічної освіти, принципів мультикультурності, гетерогенності й поліетнізму в поєднанні з тенденціями регіоналізації. Відзначимо особливий вплив на соціалізацію та професійне становлення особистості регіональних полікультурних умов: історичних, природно-географічних, соціально-географічних, соціально-економічних, соціально-демографічних, культурологічних. Полікультурна складова професійної педагогічної освіти виступає як теоретико-методологічна стратегія, спрямована на формування в майбутніх учителів досвіду міжкультурної взаємодії. Полікультурність відображує культурне і національне розмаїття українського суспільства, сприяє визнанню права за всіма громадянами зберігати, розвивати і збагачувати свою культурну спадщину; сприяти вихованню в громадян взаєморозуміння, поваги і толерантності, здатності до міжкультурного діалогу.

Сукупність головних методологічних підходів до проблеми професійної підготовки вчителя дозволила виділити серед них особистісно-орієнтований і діяльнісний як базові для вирішення дослідницьких завдань. Вивчення особистісно-орієнтованого аспекту проблеми професійної підготовки вчителя розпочнемо з розгляду протиріччя, що характеризує професійний розвиток у процесі аналізу його рушійних сил (І.Д. Бех, О.М. Леонтьєв, М.М. Забродський, О.В. Киричук, С.Д. Максимов, М.Г. Чобітько й ін.. У контексті проблеми нашого дослідження вказане протиріччя виглядає як суперечність між необхідністю формування полікультурного змісту професійної підготовки у зв'язку зі створенням нової соціокультурної реальності, з одного боку, та традиційно організованим освітнім процесом, що не має достатніх ресурсів для розвитку відповідного рівня готовності фахівця до здійснення професійної діяльності в умовах полікультурного освітнього простору – з іншого.

Іншими словами, рушійною силою професійного розвитку студента є протиріччя між досягнутим рівнем розвитку його знань, умінь, набутого досвіду і особливостями полікультурного педагогічного середовища.

Спираючись на основні ідеї Л.С. Виготського, зауважимо, що система полікультурної професійної підготовки майбутнього фахівця у ВНЗ має орієнтуватися не на зону найближчого розвитку студента, а на перспективи його професійно-особистісного росту. Дослідженню різних проблем особистості приділяли велику увагу С.Л. Рубінштейн, К.К. Платонов, чії ідеї сумарно можна сформулювати як принцип особистісної зумовленості всіх її психічних явищ, діяльностей, індивідуальних психологічних особливостей¹. Особистісно орієнтований підхід означає, що в центрі навчання знаходиться його суб'єкт – його мотиви, цілі, індивідуальний психічний склад. Тому викладач ВНЗ може вважати освітній процес продуктивним тільки в тому випадку, якщо він спрямований на розвиток особистості студента й удосконалення власної особистості. Дане теоретичне положення спрямовує нас на розгляд студента як активного суб'єкта входження в професію вчителя. Активність у цьому випадку передбачає постійну дію процесів "самості": самовизначення, самореалізації, самооцінювання, самоствердження, самовдосконалення.

Усе сказане вище дозволяє нам визначити професійно-особистісний зміст як значущість (корисність), яку об'єкт (життя в полікультурному суспільстві), подія (ситуація полікультурної взаємодії), факт із міжкультурного спілкування або слово набувають для студента в результаті його особистого життєвого, пізнавального і міжкультурного досвіду.

Таким чином, система професійно-особистісних змістів, будучи особистісним утворенням, визначає весь навчально-виховний освітній процес і буде якісною лише за умови належної організації освітньої діяльності студентів, яка має свої методологічні засади, розроблені на засадах культурологічного підходу.

Діяльнісний підхід привертає дедалі більшу увагу науковців з кількох основних причин. Насамперед варто зазначити, що змінюється місце освітньої діяльності в сучасній вищій освіті, в процесі якої формуються такі її характеристики, як свідомість, цілеспрямованість, наукова обґрунтованість, продуктивність, що є одночасно предметом спеціальних наукових пошуків; існує й інший досить актуальний нині аспект проблематики діяльності – це її самодіяльність, що дозволяє успішно протікати різноманітним процесам "самості": самовизначенню, самореалізації, самокорекції та іншому, – які відіграють величезну роль у становленні сучасного, конкурентноздатного фахівця-педагога. Крім того, в межах культурологічного підходу студент як майбутній фахівець окреслюється також і як суб'єкт культуротворчої діяльності в умовах полікультурного освітнього простору.

---

¹ Платонов К. К. Личностный подход как принцип психологии / К. К. Платонов // Методологические и теоретические проблемы психологии / под ред. Е. В. Шороховой. – М. : Педагогика, 1969. – С. 217–226.; Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1985. – 147 с.

Ще однією причиною особливої уваги вчених до категорії навчальної діяльності є розробка проблем, пов'язаних з організацією міжкультурно орієнтованого навчального процесу, що сприяє засвоєнню студентами знань про інші культури, з'ясуванню загального та особливого в традиціях, способі життя, культурних цінностях народів, вихованню молоді в дусі поваги до інокультурних систем.

На думку В.А. Семиченко, педагогічна діяльність має поліфункціональний, варіативний, прогностичний, інтегративний характер, характер багаторівневої взаємодії та багатоконтекстність відносин ².

Основою аналізу проблеми професійної полікультурної підготовки вчителя з точки зору діяльнісного підходу є концепція педагогічної підтримки. Педагогічна підтримка являє собою гуманістичний спосіб взаємодії викладача зі студентами на засадах розширення й поглиблення особистісно орієнтованої та розвивальної парадигми освіти, що ґрунтується на внутрішній волі та творчості особистості, реальному гуманізмі та демократизмі.

Наукова ідея та наукове поняття педагогічної підтримки як педагогічної допомоги дітям у вирішенні їх індивідуальних проблем, пов'язаних із здоров'ям, навчанням, відносинами, життєвим самовизначенням, були сформульовані О.С. Газманом ще в 1995 році. Він вважав, що за своєю сутністю вона являє собою "...процес спільного з дитиною визначення її власних інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), що заважають їй зберегти своє людське достоїнство й самостійно досягнути бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способі життя..." ³.

Інший напрям в інтерпретації феномена педагогічної підтримки передбачає розгляд її як принципу всієї гуманістично орієнтованої системи освіти (усіх її суб'єктів).

Поняття "педагогічна підтримка", на думку Н.Б. Крылової, слід вивчати в більш широкому соціокультурному контексті як елемент будь-якого співробітництва і взаємодії, оскільки вважає педагогічну підтримку "проявом позитивного відношення до діяльності людини й готовності сприяти її починанням і самореалізації" ⁴.

Аналіз вищенаведених підходів дозволяє нам зробити висновок, що всі автори у визначенні сутності підтримки включають три основні позиції: проблема-перешкода, співробітництво, самодіяльність.

Розглянемо докладніше склад педагогічної підтримки. Проблема-перешкода розглядається в науці як: у широкому змісті – складне теоретичне або практичне питання, що вимагає вивчення, вирішення; у науці – суперечлива ситуація, що виступає у вигляді протилежних позицій у поясненні

---

² Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки : діяльнісний чи особистісний підхід / В. А. Семиченко // Неперервна професійна освіта, філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [монографія] / За ред. В. Г. Кременя. – К. : Наукова думка, 2003. – С. 176–203.

³ Газман О. С. Базовая культура и самоопределение личности / О. С. Газман // Базовая культура личности : теоретические и методические проблемы : сб. науч. тр. / Под ред. О. С. Газмана, Л. Н. Романова. – М. : Изд. АПН СССР, 1989. – С. 4–15.

⁴ Крылова Н. Б. Культурология образования / Н. Б. Крылова. – М. : Народное образование, 2000. – С. 54.

будь-якого явища, об'єктів, процесів і потребує адекватної теорії для її вирішення.

У нашому розумінні – проблема – це індивідуальна характеристика, що виражає домінуючий негативний стан особистості в даний момент, пов'язана з неможливістю усунути його причину.

Друга позиція – співробітництво. Співробітничати – працювати, діяти разом, брати участь у загальній справі. Співробітництво базується на відкритості, щирості, сильній ініціативі, ретельній роботі з інформацією, ефективним потоком індивідуальних і загальних цілей, відкритому вираженні поглядів, конструктивному підході до розв'язання конфліктів, раціональній роботі над собою. Воно має на увазі зразкову рівність сил, позицій педагогів та студентів, наявність їхніх загальних інтересів і відповідних методів: взаємодопомога, договір, діалог, захист і так далі ⁵.

Перейдемо до розгляду останнього компонента педагогічної підтримки – самодіяльності, що тлумачиться як результат спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу, і виражається в їх здатності без сторонньої допомоги і контролю вирішувати власні проблеми (О.С. Газман, Н.Б. Крилова, Г.І. Сорока та ін.). Самодіяльність – більш широке поняття, яке вміщує різні "самості", головною з яких є самореалізація. Вона розглядається як одна з основних цінностей кожної людини, що відображає її прагнення найбільш повно виявити свої здібності в процесі діяльності, і є основою самодіяльності при подоланні труднощів і перешкод, а також у процесі вирішення особистісно значущих проблем. О.І. Горячова під самореалізацією в гуманістичній психології розуміє психологічне зростання та дозрівання, набуття і прояв прихованих можливостей особистості.

У сутності гуманістичної спрямованості ціннісних орієнтацій, що формуються за допомогою педагогічної підтримки, пріоритетні позиції повинні займати "самоцінність" і "прийняття іншої людини". Учені (К. Хорні, Е. Фромм, Х. Салліван, Р. Штайнер та ін.) вважають здатність до любові здібністю, що розвивається. На їх думку, позитивне ставлення до себе не тільки не перешкоджає позитивному ставленню до інших людей, але і є його необхідною умовою та підґрунтям, на якому будуються стосунки з іншими людьми.

Очевидно, що для кожної особистості надзвичайно важливо відчувати себе самоцінною. Самоцінність можна визначити як суб'єктивне відчуття цінності власної особистості, сили свого "Я", власної гідності, що характеризується вірою в себе і свої можливості. Іноді поняття "самоцінність"

---

⁵ Газман О. С. Базовая культура и самоопределение личности / О. С. Газман // Базовая культура личности : теоретические и методические проблемы : сб. науч. тр. / Под ред. О. С. Газмана, Л. Н. Романова. – М. : Изд. АПН СССР, 1989. – С. 4–15.; Горячева Е. И. Концепция самореализации как основа гуманистической педагогики / Е. И. Горячева // Гуманизация воспитания в современных условиях. – М. : УВЦ "Инноватор", 1995. – С. 139–149.; Забродський М. М. Психологія особистості : навч. посіб. / М. М. Забродський, О. М. Савиченко, І. М. Тичина. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2005. – 206 с.; Идеи и технологии педагогической поддержки в образовании США, Великобритании, Голландии / [Т. В. Анохина, К. Валстром, П. Зваал, К. Маклафлин, П. Понте, Д. Романо] // Воспитание и педагогическая поддержка детей в образовании : материалы Всероссийской конференции / под ред. чл.-корр. РАО О. С. Газмана. – М. : Инноватор, 1996. – с. 57–77.; Крылова Н. Б. Культурология образования / Н. Б. Крылова. – М. : Народное образование, 2000. – 272 с.; Леонтьев О. М. Как сделать современное образование продуктивным / О. М. Леонтьев // Школьные технологии. – 1999. – № 4. – С. 91–97.

і "самоприйняття" ототожнюються, хоча К. Роджерс відрізняє самоприйняття (прийняття індивідуальності не тільки з достоїнствами, але і з недоліками) від самооцінки, що допускає найчастіше порівняння своїх досягнень з досягненнями інших людей і оцінку себе як носія визначених властивостей і достоїнств. Отже, проблема емоційно-ціннісного ставлення до себе або самовідношення є актуальною і для практичної педагогіки, яку ми розглядаємо в контексті педагогічної підтримки.

Важливим фактором, що зумовлює самоприйняття, є доброзичлива атмосфера, створення ситуації успіху, психологічний клімат у мікросоціумі (родині, навчальному колективі, робочій групі й т.д.).

Однозначним є зв'язок понять "самоприйняття" і "саморозвиток". У філософії саморозвиток розглядається як та частина саморуху складних систем, що виходить за рамки їх мимовільної, спонтанної зміни і знаменує перехід на більш високий рівень організації.

Усі наведені вище положення педагогічної підтримки дозволили сформулювати умови її успішного здійснення: згода студента на допомогу й підтримку; пріоритет у розв'язанні власних проблем належить самому студенту; взаємодія, співробітництво, сприяння; дотримання конфіденційності; доброзичливість і безоцінність; захист прав та інтересів студента на всьому просторі його життя. Такий підхід дозволяє здійснити цілеспрямовану діяльність у плані підтримки студента на його шляху до саморозвитку в професії.

Отже, педагогічна підтримка – це педагогічне співробітництво (захист, договір, діалог), спрямоване на розвиток самодіяльності студента, що веде до реалізації його творчого потенціалу в подоланні проблем-перешкод (у тому числі і проблем-перешкод у міжкультурній взаємодії) для успішного здійснення професійно-життєвих планів.

Діагностика і систематизація причин, проблем й особливостей становища студентів у полікультурній взаємодії дозволяють побудувати шляхи і перспективи захисту та підтримки особистості в процесі її інтеграції в інокультурне середовище за допомогою професійної підготовки.

Відновлення системи освіти в багатонаціональному суспільстві за допомогою введення цілеспрямованого етноорієнтованого змісту, усвідомлення національної загальноукраїнської культури є неодмінною умовою для формування творчої особистості з розвинутими соціально-ціннісними потребами в добротворчій, миротворчій, творчій діяльності. Окреслені положення включають і необхідність знайомства не тільки зі своєю традиційною національною культурою, а й культурами інших народів світу.

Таким чином, поданий вище матеріал дозволяє стверджувати, що психолого-педагогічними основами полікультурного підходу в педагогічній науці є теорія розвитку особистості студента в умовах полікультурності освітнього процесу у ВНЗ, теорія діяльності та теоретичні положення здійснення педагогічної підтримки в процесі професійної підготовки вчителя.

Зазначимо, що в основу кардинальних змін у системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів покладено певні методологічні

засади, які визначають роль педагога як суб'єкта полікультурного середовища. Ця роль впливає із провідних філософських ідей стосовно сучасних світових концепцій, що поширюються в освітньому просторі: концепція глобалізації, що передбачає відповідність педагогічної освіти особливостям глобального розвитку, об'єднання кращих інтелектуальних ресурсів, міжнародне співробітництво в освітній сфері, побудоване на засадах діалогу і взаємопроникнення культур; концепція регіоналізації (локалізації) про відповідність педагогічної освіти регіональним полікультурним особливостям; положення про розвиток культур корінних народів та етнічних груп; розвиток локального партнерства міжкультурної взаємодії в освіті; відповідність навчальних програм педагогічної підготовки майбутніх учителів потребам регіону; концепція індивідуалізації, спрямована на посилення у майбутніх учителів мотивації, ініціативи, творчості в навчанні; їх залучення до світової та національної спадщини; розвиток ціннісних орієнтацій, знань, технологій, норм поведінки; розвиток особистісного потенціалу майбутнього педагога в соціальному, культурному, освітньому аспектах.

Окреслені ідеї покладені в основу модернізації педагогічної освіти та пов'язані з урахуванням багатовекторного феномену культури як специфічного способу людської діяльності, яка, насамперед, реалізується в умовах полікультурного суспільства у сфері міжкультурної взаємодії у сфері освітнього середовища.

При цьому важливу роль у формуванні особистості майбутнього вчителя як суб'єкта культури відіграють філософські ідеї: діалогова концепція культури як своєрідної сфери діалогових відносин у просторі та часі людей різних культур; культурно-історична теорія про провідну роль соціокультурного оточення у формуванні розвитку особистості; ідеї культурної антропології про множинність культур, їх унікальність та необхідність обміну культурними досягненнями як провідної умови розвитку народів.

Як засвідчує аналіз наукових джерел, ще однією важливою умовою підвищення якості педагогічної освіти майбутніх учителів є застосування різнорівневої методології, детермінованої діалектичним взаємозв'язком і взаємозумовленістю загального, особливого і одиничного в межах культурологічного підходу до професійної підготовки вчителя в умовах певних регіонів України. Визначене методологічне підґрунтя передбачає врахування сучасних наукових підходів.

Загалом, в основу професійної полікультурної підготовки майбутнього вчителя покладено розуміння сутнісних соціально-психологічних механізмів полікультурного розвитку особистості, опис яких потребує спеціального наукового інструментарію, відображеного в таких поняттях, як: сутність полікультурного розвитку особистості, принципи культуровідповідності, полікультурності, суб'єктності, толерантності та ін.; процес ціннісної та діяльнісної інтеграції особистості в культурну сферу різних народів; інтеріоризація культурних надбань людства в структуру особистості; взаємозв'язок загальної й педагогічної культури в професійній діяльності

вчителя, її інтегруючі функції; набуття професійного і життєвого досвіду за допомогою механізму педагогічної підтримки.

Сукупність цих методологічних підходів конкретизує поняття "професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів (в контексті проблеми полікультурності)" як складну поліфункціональну відкриту педагогічну систему, спрямовану на формування особистості фахівця, здатного працювати в соціальній системі, що характеризується взаємодією різних культур, готового до професійної діяльності в межах полікультурного освітнього простору на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, діалогу культур та індивідуальної моральної відповідальності в мультикультурному суспільстві.

Провідним чинником і засобом, що впливає на процес професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, є культура як особливий цивілізаційний феномен, що являє собою єдність безпосередньої діяльності людей з трансляції соціального досвіду і результатів цієї діяльності, закріпленої у знаннях, уміннях, навичках, формування яких ефективно здійснюється на засадах полікультурної освіти. У цьому процесі важливу роль відіграє нова наукова галузь – культурологія освіти, яка розглядає освіту як органічну складову культури будь-якого суспільства. Саме тому необхідно враховувати полікультурні особливості Кримського регіону на всіх рівнях – "культура – освіта – культурне освітнє середовище"; "освітня установа – учень", "викладач – суб'єкт навчання", "учень – учень" та ін.

Отже, професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя має бути наповнена культурними смислами і бути полікультурною за своїм змістом. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів може бути ефективно реалізована в певному регіоні за таким умов: урахування регіональних тенденцій, природно-географічних, соціально-географічних, соціально-економічних, соціально-демографічних особливостей регіону, які безпосередньо впливають на його освітню політику; створення у ВНЗ особистісно-розвивальної системи навчання; демократичної атмосфери щодо реалізації свобод та прав людини; формування мотивації до міжкультурної взаємодії; набуття знань, умінь та навичок міжкультурної взаємодії; розвиток ціннісно-сміслової сфери особистості, зокрема позитивних моральних особистісних якостей; створення цілісного полікультурного освітнього простору в регіоні; суб'єктивізація та діалогізація освітнього простору та засадах толерантності та міжкультурної взаємодії.

Міжкультурна спрямованість, як свідчить досвід організації професійної освіти в ряді ВНЗ України, має бути забезпечена гармонійним поєднанням фундаментальних та практичних знань.

Визначений міжкультурний підхід до професійної підготовки вчителя виступає її теоретико-методологічною стратегією. Основним призначенням такого підходу є формування в майбутніх педагогів міжкультурної професійної компетентності (цілісного уявлення про сучасний світ та освіту, збагачення закону наступності, залучення до культурної світової спадщини, визнання рівності і позитивних рис всіх культур і права на культурну

самобутність, посилення ролі вчителя як посередника у спілкуванні учнів з іншомовною культурою тощо).

Зазначені вище теоретико-методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх педагогів передбачають розробку концептуальної моделі їх цієї підготовки до міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, в основу якого покладена ідея суб'єктності, для якої характерною є цілісність спілкування, динамічність, активність, цілепокладання і свобода вибору.

Це дозволяє визначити пріоритетні цілі полікультурної педагогічної освіти, до яких можна віднести формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до активної життєдіяльності у багатонаціональному і полікультурному середовищі. При цьому компонентами конкурентоздатності майбутнього педагога можна вважати: компетентність, професійна майстерність, наявність іміджу, підтримка, позитивна "Я-концепція", знання і досвід у сфері гуманітарних та професійних дисциплін, технологія міжкультурної продуктивної взаємодії суб'єктів освіти.

Важливо, що зазначена вище концептуальна модель ґрунтується на методології загального, особливого, одиничного. Теоретичні засади моделі спираються на системний, професіографічний, діяльнісний, особистісно орієнтований, акмеологічний, аксіологічний, культурологічний, технологічний підходи. Дана модель може бути реалізована у трьох площинах:

1) структурній (мета; суб'єкти; предмет їх спільної діяльності; засоби комунікацій);

2) процесуальній (цілемотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, оцінно-результативний компоненти моделі);

3) аксіологічній (цінності професійної діяльності).

У моделі визначено результат професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього простору у вигляді сформованої готовності майбутнього педагога до здійснення міжкультурної взаємодії та його компетентості в міжкультурній взаємодії суб'єктів освітнього простору.

Зазначене вище дозволяє виділити основні риси концепції полікультурної освіти: рухливість, мінливість, відкритість, здатність до діалогу, психокультурна адаптивність, толерантність. Ці риси реалізуються у контексті проблемами спілкування в освітньому процесі, яким присвячено роботи, пов'язані з теорією зв'язку і теорією інформації та дослідження з комунікацій. Тут розвиваються такі напрями наукових досліджень:

- проблема субкультури молоді (традицій, цінностей, системи відносин);
- ідеї продуктивності; когнітивний напрям сучасної персонології;
- теорія мультикультурної освіти.

Такі підходи розширюють міжкультурну взаємодію суб'єктів освіти, розвивають полікультурний діалог, що сприяє зближенню представників різних етнічних та культурних груп.

Відтак, узагальнення результатів наукового пошуку дозволяє обґрунтувати концептуальні положення полікультурної освіти, розробити

концептуальні положення полікультурної педагогічної освіти суб'єктів освітнього простору в контексті сучасних наукових підходів: головна мета вищої освіти (підготовка конкурентоспроможного педагога, здатного до життєдіяльності в полікультурному просторі), наукова основа освітньої діяльності (структурно-системні, особистісно орієнтовані, професійно орієнтовані, історико-культурологічні підходи), провідні складові педагогічної освіти (знання, вміння, навички), інноваційні технології (продуктивні, проєктивні, інформаційні), характер відносин (суб'єкт-суб'єктні стосунки), кінцевий результат (сформований рівень готовності та міжкультурної компетентності).

Слід сказати, що проведене дослідження не вичерпує всіх проблем професійної підготовки майбутніх учителів до міжкультурної взаємодії. Подальшого дослідження потребують такі аспекти зазначеної проблеми:

- розробка Концепції полікультурної освіти і виховання;
- теоретичні та методологічні засади неперервної професійної освіти полікультурного спрямування;
- особливості взаємодії соціальних інститутів в умовах полікультурності;
- вивчення можливостей розширення полікультурного компонента освіти в різних регіонах України;
- наукові засади інтеграції полікультурної освіти в освітню систему України;
- науково-методичне обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх учителів за окремими профілями, напрямками, спеціальностями;
- дидактичні засади розробки комплексу навчально-методичного забезпечення, зокрема відповідних навчальних планів, програм, підручників та посібників, методичних рекомендацій;
- засоби та форми проведення педагогічного моніторингу;
- підготовка педагогів до розв'язання та корекції конфліктів у ситуації міжкультурної взаємодії.